

*В розбите серце увійти
Ніхто не має права.
Лиш тому дозвіл цей дано,
У кого в серці рана.*

Емілі Дікінсон

Я приїхав у Н., аби перемінити декорації. Чортова повість застопорилася, і потрібен був новий поштовх, емоційний здвиг, аби робота знову зрушила з місця. Аж тут знайомі запросили взяти участь у пленері скульпторів, що робили паркові скульптури для цього невеличкого містечка над тихоплинною річкою. З мене вимагалось написати одну розлогу статтю за тиждень повного пансіону. «Чому б і ні? — подумалося мені. — Треба трошки розвіятися. А то мізки закипають у таку спеку».

Поселили мене майже в центрі в одному з кількох висотних будинків над галасливим базарчиком, де продавалося все, що можна зжертити чи нап'ялити на себе. На четвертому поверсі будинку з білої силікатної цегли мене чекала ошатна однокімнатна квартира зі свіжим свроремонтом. Тут також все біліло: стіни, стеля, меблі. Таким мені уявлялося чистилище, де грішні душі очищують на присуд небожителів. Щось на зразок медичної палати на час вимушеного карантину.

Після короткого інструктажу присмної жіночки, яка і в сорок п'ять зберігала невгаслий шарм спраглої натури, мені залишили ключі на полиці в коридорі, і я був нарешті полишений на самого себе.

Я розпакував свій бувалий у бувальцях ноутбук, витяг із похідного рюкзака кілька затертих книжок, над якими працював (у Н. я хотів бодай зробити спробу завершити розпочату повість). Однак робота до рук не бралася, я був занадто перевтомлений після довгого переїзду з кількома пересадками. Тож заходився вивчати житло, в якому мені випадало провести наступний тиждень. Усе тут було зроблено до ладу і зі смаком. Видно, що

господарі тривалий час проживали за кордоном, звідки й набралися буржуазного лоску.

Велике двоспальне біле ліжко, такі ж білі шкіряні крісла в білосніжних чохлах, білі книжкові шафи... Саме останні привернули мою увагу як затятого книгомана. Знічев'я я став проглядати домашню бібліотеку, яка тут була чималенькою. Поміж книжок помітив кілька товстих зошитів, що в порожній квартирі виглядали доволі екзотично. Адже тут, як мене повідомили, вже давно ніхто не мешкає. Господарі працюють в Італії.

Я витягнув навмання старенький зошит, який ледь не розсипався в моїх руках. Ова! Та це ж справжній щоденник з уже подекуди вицвілим чорнилом! Мене вразив рік записів — 1977. «Ого, епоха мого далекого дитинства!» — присвиснув, згадуючи «Катрусин кінозал» та інші нехитрі радощі радянського школярика.

Я приліг на ліжко, гортаючи зошит. Думка, що не слід читати чужі записи, щиро кажучи, засвітилася в моїй гречній голові, але журналіст і письменник одразу її зафутболив подалі. До того ж, це дуже цікаво уявляти людину, якої ніколи не бачив. Тож я цілком заглибився у читання, не глипаючи на годинника. До вечері-знайомства зі скульпторами ще залишалось кілька годин.

...1 лютого 1977 року

Давно хотіла розпочати щоденник, аби записувати свої думки. Бо їх виникає багато, але, незаписані, вони за день-два розчиняються в повітрі. Й от сьогодні я нарешті наважилася.

Головна подія останніх днів — у нас в хаті з'явилася вода. Це така радість для нас із мамою, що важко переказати. Ми ледь не танцювали! Особливо, коли купили ванну і тепер можемо митися, як всі нормальні люди. Це щось неймовірне: я у ванні! Ледве мене мама звідти витягла через годину. Каже, що в мене аж губи посиніли.

Адже досі води у нашому будинку, де мешкають три сім'ї, не було. Хіба з колодязя у відрі наносиш. Тепер і ми — як люди.

У нас із мамою — одна велика кімната на двох і завжди гарний квітник під вікном, висаджений її турботливими руками. А ще влітку маємо з городчика свіжі фрукти. Тоді я щоранку обходжу з великим металевим горнятком кущики малини, порічок, агрусу, аби було з чого зварити компот. Але найбільше люблю ревінь: якщо його вмокати в цукор, він не такий кислий. Але ж де ще те щедре літо?

Сьогодні я ходила аж на околицю до цьоці Катерини на англійську. Хочу підтягнути, а то ні в зуб ногою. Кажуть, що мамина тітка найкраще вчить англійську в Миколаєві. Вона насправду дуже елегантна, висока, з короткою зачіскою, і страх розумна, хоч і настраждалася, не приведи Господи! Повернулася з проклятого Магадану, де морози сягають мінус сорок градусів. В родині цьоця має незаперечний авторитет, бо ж у царство вічних снігів просто так не потрапляють. Мама мене застерегла, що цьоця — «наша мучениця», аби я нічого зайвого чужим не патякала.

Увечері я почала вчити напам'ять вірш «Смерть поета» Лермонтова. Наш учитель російської Лім Якович запевняв, що вчитиметься легко. Але я б не сказала. До кінця не довчила, бо захотілося спати. Розпозіхалася і очі злипаються.

Не знаю, чи буду робити записи щодня. А то мама на цьому тижні має уроки в першу зміну. А мені не хочеться, щоб вона знала про щоденник. Хай це буде моєю таємницею!

12 лютого

Сьогодні видалася препаскудна погода: сніг із дощем. Така ж, як і в мене на душі. Вчора цей нездогадливий хлопчисько, якого я тут називатиму Талантом, провів мене додому. Але це так, для годиться, бо було вже запізно, от і проявив джентельменство.

Більшість моїх думок про нього. Чому він не виходить з моєї голови? Якою я була дурненькою! Він і так не зрозуміє моїх вчинків, які робилися лише заради нього, для його щастя. І ніколи мені за це не подякує. Що ж, про мої почуття він дізнається хіба на своєму весіллі. Або моєму. А може, й ніколи не знатиме.

Справи мої ідуть по-старому. Дуже хочу навчитися грати на гітарі, але ніяк не спроможемся її купити. Нема і все! Талант обіцяв навчити грати. Від однієї цієї думки мене кидає в жар.

4 березня

Випишу собі ці рядки:

*«Налита сонцем і вітрами,
Хлюпоче веслами весна,
І підіймає буйні трави
Земля, хмільна і запашина».*

Уже четвертий день весни. І щоразу наче вперше відчуваєш красу природи. Зворушливий початок весни пробуджує в мені радість і подяку за народження нового життя. Затихли останні лютневі віхоли. І побіг посірілий сніг струмочками навздогін зимоньці... Хоча ще в перший день весни падав лапатий сніг.

Зима була казковою! Як мені шкода з нею розлучатися! Я її ще довго пам'ятатиму. Адже вона була найщасливішою порою за всі мої 16 років. Весна вже такою не буде...

Ох, Талант, Талант, якби ж ти знав, що займаєш половину моїх думок! Як я люблю за тобою спостерігати, хоча це тобі й не подобається. Як ти поправляєш відпущене темне волосся, кліпаєш довгими дівочими віями, хмуриш брови, що ледь не зрослися на перенісці...

Чому я не маю такого брата? Згадую той складний місяць, коли маму забрали на операцію до Львова. У неї виявили пухлину. Мені було всього дванадцять, тато вже тоді нас покинув, і я залишилася в хаті сама. Кілька днів хліба не бачила. Тоді батьки Таланта забрали мене до себе, бо вони здавна товаришували з мамою.

Це було щось неймовірне: ми весь час проводили разом. І я навіть почула, як неговіркий дядя Володя тихо мовив на кухні повненькій цюці Галі: «Якщо Надя (моя мама) не виживе, то вдочеримо малу». (Чорнявий дядя Володя — звичайний водій автобуса, але має золоті руки: сам всі меблі змайстрував).

Але мамі полегшало: пухлина виявилася доброякісною. І після операції вона повернулася додому. Їй було лише сорок три роки і треба було ставити на ноги єдину доньку.

А моє місячне проживання у сусідів стало схожим на чарівну казку, в якій принцом на білому коні став мій однокласник Талант, такий же стриманий в словах, як

і його батько. У першому класі ми навіть сиділи з ним за однією партою.

9 березня

Скінчився ще один день, день, який ніколи не повернеться, як не повернеться жодна мить із пережитого. Хіба що спогади нахлинуть непроханою хвилиною. Як я прожила цей день? Марно? Ні, але ж можна зробити значно більше. Бо ж втрачені хвилини як пустоцвіт. Так каже мама, яка без роботи не сидить жодної миті. Страшно, коли все життя — пустоцвіт.

Сьогоднішнім днем я втішена. На шостому уроці біології нас забрали на хор. В суботу буде міський огляд, а нам ще потрібні репетиції. В хорі співаю із задоволенням, хоча мама вважає, що мені ведмідь на вухо наступив. Однак моя душа радіє!

Вдома ще поприбирала, зробила уроки. Потім переписувала вірші з книжки, яку мені дала на кілька днів нова вчителька математики — Ірина Василівна. Вона в нашій школі на практиці. Приємна русява дівчина у великих окулярах.

Я чомусь теж дуже люблю поезію. І не тільки читати, але й записувати. Для цього купила навіть окремий зошит.

12 квітня

Ох, і підступна ж цього року весна-красна! Хто би міг подумати, що в квітні випаде сніг? Але таки впав на наші безтямні голови!

На березневих канікулах знову їздила до Львова. Приглядаюся до цього велетенського міста, до його прискороеного ритму, тисяч незнайомих облич.

Невгамовна Іванка, моя двоюрідна сестричка, потягнула мене у свій ветеринарний інститут на лекцію з анатомії. У нас із нею — повне взаєморозуміння. Іванка — запальна, весела, співуча. Окрім неї та однокласниці Наді, з якою сиджу за партою, у мене майже нема друзів.

Але яка ж okazія трапилася на тій злосчасній парі першокурсників!

Огрядний професор Гончаренко, що аж задихається від зайвої ваги, чомусь одразу запримітив мене серед 175 студентів. І накинувся, мов яструб на курчатко: «Как ваша фамилия, блондинка?». Я відказую: «Тодорович». — «Откуда вы?» — «З Миколаєва». — «Что-то такой не припомню».

Тоді Іванка змушена була встати і зізнатися, що привела мене з собою, бо я ще школярка і не маю де подітися в чужому місті. Професор почав іронізувати з моїх «штанів-сарафанів», як він їх охрестив. Вся аудиторія сміялася.

Добре, що мама не чула. Вона в мене вчителька з домоводства, вчить дівчат шити, а заодно й підробляє шиттям. Тому дуже ревно слідкує за новинками. Ми навіть передплачуємо журнал «Рижская мода». Знаючи мою любов до всього екстравагантного, й пошила мені вбрання з латвійської викройки. Але що старий розуміє в моді?

Видно, я запала професорові в око. Бо після лекції сам підійшов і розповів кілька анекдотів. Кумедний дядько.

9 липня

Є люди, що завжди нарікають на долю. Мені здається, що вони — неправі. Потрібно просто повірити в те, що людина — господар своєї долі й уперто йти до визначеної мети, долаючи всі перешкоди. Невже нарікав

на долю Микола Островський? Невже плакався Олександр Маресьєв?

Цікаво, яка доля припала мені? Яким буде моє майбутнє?

Останній урок у залитому сонцем класі. Прощальний дзвоник на подвір'ї рідної школи, де в затіненому куточку росте моя модринка, яку я врятувала після бурі. Підв'язала тоді пошкоджене деревце до прямого патицка, і воно вижило. Я люблю спілкуватися з природою.

Як швидко промайнув випускний бал із батьками і педагогами! А скільки нервів і сил потрачено на іспити!

Однак тепер це все позаду. А назустріч вже несеться нове життя, інші клопоти й радощі. Всі екзамени я склала на «відмінно». Випускний пройшов незабутньо. Ми прощалися з дитинством на зеленому пагорбі над містом, де цілим класом зустріли перший дорослий світанок.

Я подала документи у Львівський лісотехнічний інститут — на інженерно-економічний факультет. Мама порадила, що краще мати трудову професію, бо гуманітарії у наш час нікому не потрібні. Та й начебто вона має там якісь зв'язки.

Тепер переді мною одна мета — вступити. А для цього слід вчитися і вчитися. Ми з мамою дуже хвилюємося за мій вступ, бо ж кажуть, що без блату нині нічого не зробиш. Мама позичила грошей у знайомих і подалася до Львова.

Талант вступає до Львівського політехнічного.

Цікаво, що буде зі мною через рік у цей час?

6 вересня

Минув уже шостий день мого навчання в інституті. Вступити — вступила, хоча й висіла на волосині, бо ж

четвертий іспит склала на «трійку». Ніколи та хімія мені не йшла.

На щастя, дали місце в гуртожитку, бо ж у першу чергу поселяють студентів із інших областей. А тепер потрібно сідати за науки.

Щодня пари, лабораторні, семінари... Біганина, шарпанина. Багато нових клопотів, видатків, але це не страшно. Звикнуся! Промайнуло тепле літечко, не встигла й засмагнути, бо навіть у найближчому лісочку не побувала чи на річці. Що поробиш — екзамени поглинули весь час. Більшість із нашого класу стали студентами. Але Талант не вступив — не вистачило одного балу. Сумно!

Наш четвертий гуртожиток — найновіший в інституті. Маємо навіть блочну систему, душ і туалет на дві кімнати. Біля нас два невеличкі озерця, затишний парк, шматочок дикої природи, і все це — поруч із головним корпусом, який через те, що зведений зі скла, прозивають «акваріумом».

Щодня, прокидаючись, бачу крізь вікно, як непомітно підкрадається хитроока осінь, по одному починають жовтіти листочки в ще зеленому морі. Час не зупиниш...

8 жовтня

Минув місяць мого навчання в інституті. В принципі — не важко, хіба що нарисна геометрія дається складно, бо не вмію виходити за межі вже сформованої уяви.

Але настрої щось не дуже. Наче чогось бракує. А надворі буяє золота осінь, манить насиченими кольорами, густими запахами!

Учора був мітинг в центрі Львова — прийнята нова радянська Конституція. Ніколи ще не була в такому

велелюдді дівчат і юнаків. 7 жовтня оголошено вихідним. Хоч відіспимося!

9 грудня

Наступного тижня вже заліки. Люди, підкажіть, як пережити першу в житті сесію? Нас у кімнаті-трійці вже п'ятеро. Живемо як у рукавичці: дружно і весело. Подружки прозвали мене «маркізою», бо я щовечора звикла перед сном прогулюватися біля гуртожитку з котроюсь із дівчат. Хочеться надихатися свіжим вечірнім леготом, натішитися замріяній віковичній красі, але інколи просто не вистачає часу.

Ця дивна звичка в мене від батька — він завжди любив гуляти, мандрувати, набиратися вражень. Іноді брав мене з собою на такі неквапливі прогулянки. Розповідав щось цікаве про те, що нам траплялося по дорозі. Ми жартували з мамою: «Татова валізка завжди готова їхати».

Батько був якимось чудним, не таким, як інші. З лиця схожий на німця: високий, худорлявий, великі голубі очі, світло-русяве волосся акуратно зачесане назад. Любив прогулюватися в костюмі або у вітрівці із замочками на нагрудних кишнях. В армії служив у ракетних військах і отримав опромінення на полігоні, тому весь час непокоївся за своє здоров'я. Мав невеличку військову пенсію з інвалідності, яку щороку підтверджував у лікарні, й працював на найлегших роботах. А радше жив на гроші свого батька, який завідував кооперативним магазином у селі й утримував єдиного сина на своїх міцних, господарських плечах. Дід Йосип умів робити гешефти.

Зміст

О. Гаврош. ДИКА ГАЛІЯ. <i>Історія одного щоденника</i>	3
I. Мадрига. ЗАВЕРБОВАНЕ КОХАННЯ	95
Не ляльковод і не маріонетка	96
У КДБ своя тактика	99
Новий жанр	103
«З Богом, дитинко!»	104
Один-єдиний нюанс	106
«Ну, чому ти така жива?!»	108
Не буде миру під олівами	110
Риб'ячий хвіст із чужого стола	113
За напівзаштореними вікнами	116
Стати цербером	119
Бідна Ліза	122
Відкориговані плани	123
Підписка на блокнотному аркуші	125
«Не називай мене дорогенькою»	128
Не позбутися пам'яті	129
Вона знову його здивувала	132
Щоб не було перебору	133
Обновка для вхідних дверей	134
Свято напередодні	136
Захист мовчанням	139
Відкидаючи другорядності	142
Великий китайський мур встояв	147
Бюст і фарба	148
Непорозуміння бувають і в шлюбі	153

Цяцька в Божих руках	153
Зовнішні ознаки типових однолюбів	156
Голодна дієта з однокореновими словами.	162
Недозволені прийоми.	164
<i>Запис у її щоденнику</i>	166
Невідпокаянна спокута.	167
Відстань до порятунку душі.	170
Храм поривається в небо.	171
Розгадка лікарської таємниці	173
Дбати про чистоту простирадл.	174
Душа болить і за наявності зубів	177
<i>З її щоденника</i>	180
Бурхливий приріст громадянської свідомості.	181
Контактна родичка	184
<i>З її щоденника</i>	186
Своя, не чужа	188
Раціон з ячмінним напоєм.	190
Знайти больову точку	193
Клин клином вибивають	193
<i>З її щоденника</i>	194
Скляні пута	195
<i>З її щоденника</i>	197
Епілог.	199
Післямова. Викривлені любовні траєкторії у радянському гравітаційному полі. <i>Кілька слів про прочитані повісті. С. Федака</i>	202